

Bufff Sverige svarar på remiss

Straffbarhetsålder
(SOU 2025:11)

Straffbarhetsålder

Inledning

Barn som begår brott behöver mötas med förståelse, stöd och rehabilitering – inte med repression. Bufff avstyrker förslaget om att införa en särskild reglering som innebär att barn från 14 års ålder ska kunna hållas straffrättsligt ansvariga för vissa allvarliga brott. Vår bedömning är att detta förslag saknar stöd i forskningen, strider mot barnkonventionens principer och riskerar att få mycket negativa konsekvenser för redan utsatta barn.

Det finns tillräckligt mycket forskning som visar vad som fungerar för att förebygga och bryta destruktiva mönster hos unga. Vi har också länge sett signaler om den våldsvåg som nu drabbar samhället. Civilsamhälle, myndigheter och forskare har varnat för att utvecklingen varit på väg. Det är naturligt att reagera med rädsla inför det som sker – men det finns en risk att låta känslomässiga argument styra politiken på bekostnad av rationella och evidensbaserade åtgärdsförslag.

Barn som begår allvarliga handlingar ska inte mötas med fängelsestraff – men de måste få hjälp att bryta destruktiva mönster och få det stöd som krävs för att bygga ett annat liv.

En sänkt straffbarhetsålder saknar brottspreventiv effekt

Forskningen visar att en sänkt straffbarhetsålder inte har någon bevisad brottsförebyggande effekt. Tvärtom finns det en risk för motsatt effekt:

- Tidig exponering för det straffrättsliga systemet ökar risken för återfall i brott.
- Stigmatisering, förstärkt utanförskap och utveckling av en kriminell identitet.

Erfarenheter från Danmark visar att en sänkning av straffbarhetsåldern inte haft någon preventiv effekt. Utvärderingen där visade på ökad återfallsrisk bland unga. Samtidigt visar forskningen tydligt att de mest effektiva preventiva insatserna sker utanför rättsväsendet – i skola, socialtjänst, familj och civilsamhälle.

Att samhället skyddas genom att barnet frihetsberövas saknar relevans i detta sammanhang. Brottsstypen och målgruppen kräver andra lösningar. Kriminalvården har i dag varken kapacitet eller anpassade resurser att arbeta effektivt med så unga barn för att uppnå en rehabiliterande effekt.

Brottsofferperspektivet

Förslaget motiveras bland annat med hänsyn till brottsoffer. Bufff delar uppfattningen att brottsofferperspektivet är viktigt, men vi menar att det finns bättre sätt att tillgodose brottsoffrets behov än att införa straffrättsligt ansvar för barn från 14 års ålder.

Redan i dag finns möjlighet att pröva skuldfrågan genom bevistalan, där domstolen kan slå fast om barnet är skyldigt till brott och besluta om skadestånd till brottsoffret – utan att barnet behöver få en straffrättslig påföljd. Detta är en rättssäker och barnanpassad ordning som beaktar både barnets och brottsoffrets rättigheter.

Vi anser att det är möjligt och önskvärt att utveckla dagens system för att bättre tillgodose brottsoffrets behov av erkännande, upprättelse och skadestånd – samtidigt som barns särskilda behov av skydd och rehabilitering respekteras. Om ett barn begår ett allvarligt brott kan anpassade rättsliga påföljder, som sociala insatser, behandling och uppföljning genom anpassade insatser komma i fråga. Däremot bör fängelse inte användas för barn i så ung ålder.

Utredningens förslag riskerar att försvaga brottsoffrets ställning genom att flytta fokus från skuldfråga och upprättelse till straffrättsliga påföljder som inte främjar vare sig barnets rehabilitering eller brottsoffrets behov. För en tydlig illustration av dessa risker hänvisar vi till Åklagarmyndighetens särskilda yttrande. Utredningen saknar underlag som visar att en påföljd i form av fängelse är avgörande för brottsoffrets upprättelse.

Grooming och insocialisering i kriminella nätverk

Bufff möter barn som berättar att de hotas, luras och pressas in i kriminalitet. Rekryteringen sker ofta i mycket ung ålder genom påtryckningar i sociala medier, via äldre ungdomar eller vuxna som erbjuder status och gemenskap. Barnen själva berättar att de inte förstått konsekvenserna – och att det ofta saknats vuxna att vända sig till innan det var för sent.

Vi är en av få civilsamhällsorganisationer som regelbundet träffar barn i häkte. Vi ser på nära håll hur mycket unga – oftast pojkar – genomgår en djupt traumatisk upplevelse. Många av dessa barn lämnas helt till rättssystemet, utan parallellt stöd, behandling eller skyddsnät. De bär på erfarenheter av svek, hot och manipulation – ofta från vuxna kriminella som målmedvetet rekryterat dem.

Att dessa barn ska hållas fullt straffrättsligt ansvariga för handlingar som i praktiken ofta är ett resultat av vuxnas påverkan innebär att gränsen mellan offer och förövare suddas ut. I stället för att erbjudas stöd riskerar de att straffas för att ha blivit utnyttjade. Och utan rätt stödsatser – i form av rehabilitering, trygghet och vägledning – är risken stor att dessa barn själva skapar nya brottsoffer i framtiden.

Barns utveckling och ansvarsförmåga

Modern neurovetenskaplig forskning visar att hjärnans delar för impulskontroll, konsekvenstänkande och riskbedömning inte är färdigutvecklade förrän i ung vuxen ålder (Casey et al., 2008; Steinberg, 2009). Detta motiverar den rättsliga särbehandling barn får i dag. Att frångå denna princip äventyrar både barns rättigheter och rättssäkerheten.

Repressiva åtgärder saknar bevisad effekt. Internationell forskning (Petrosino et al., 2010; Mulvey, 2011) visar att tidig kontakt med rättssystemet inte förebygger brott – tvärtom ökar det risken för återfall. BRÅ och flera andra instanser betonar vikten av samordnade, sociala och förebyggande insatser. Det är i skola, elevhälsa, fritidsverksamhet, socialtjänst och civilsamhället som verklig förändring kan åstadkommas.

Barnkonventionen

Barnkonventionen, som är svensk lag, ställer tydliga krav: barnets bästa ska beaktas (artikel 3), frihetsberövande ska undvikas (artikel 37), och rehabilitering ska prioriteras vid brott (artikel 40).

FN:s barnrättskommitté, i sin allmänna kommentar nr 24 (2019), förespråkar en lägsta straffbarhetsålder på minst 14 år – och berömmar de länder som har högre ålder. Kommittén avråder starkt från att sänka straffbarhetsåldern eller införa en differentierad modell, och betonar vikten av att se till helheten i hur rättssystemet möter barn.

Bufff:s slutsatser och rekommendationer

Bufff avstyrker förslaget om en sänkt straffbarhetsålder. I stället bör fokus riktas mot att bygga ett samhälle där barn ges rätt förutsättningar att lyckas.

Vi rekommenderar att regeringen:

- Avvisar förslaget om en särskild reglering för sänkt straffbarhetsålder
- Investerar i förebyggande sociala insatser, familjestöd och trygg uppväxtmiljö
- Inrättar en barnrättskommission för att granska lagförslag som rör barn i kontakt med rättsväsendet
- Säkerställer att alla lagstiftningsförslag som rör barn föregås av barnkonsekvensanalyser

Avslutning

Ett tryggt samhälle börjar med trygga barn. Bufff vill se en rättspolitik som inte formar barn till brottslingar, utan ger dem möjligheten att utvecklas till trygga, ansvarstagande vuxna.

Det är genom förståelse, stöd och tillit som verklig förändring kan ske.

Genom att investera i barns styrkor, bryta destruktiva mönster och bygga ett samhälle som håller barnen om ryggen även i svåra stunder, kan vi tillsammans skapa framtidstro – både för individen och för samhället i stort.

Vi uppmanar därför regeringen att avvisa förslaget om en sänkt straffbarhetsålder och i stället välja en väg som stärker barns rättigheter, skyddar deras framtid och bygger ett samhälle där varje barn får möjlighet att växa, utvecklas och lyckas.

Alejandra Castaneda
*Kanslichef,
sakkunnig*

Vill du veta mer?

Telefon: 08-501 293 10

Mail: info@buff.se

Stödtelefon: 020-200 330

Chatta med oss på: www.buff.se

Organisationen ger stöd och röst till barn och ungdomar med
förälder/familjemedlem i fängelse, häkte eller frivård.

